

rychle reagovala na zjištěné problémy. I díky rychlým opatřením MPSV se nezvyšilo množství lidí ohrožených chudobou nebo nezaměstnaných," uvedla Roučková a dodala, že ministerstvo bude rádo za zpětnou vazbu od odborníků. „Oceňujeme, že i přes obtížné podmínky se odborná konference koná a je tedy možnost diskutovat o jednotlivých opatřeních. Vedení ministerstva si přeje naslouchat hlasům expertů," sdělila náměstkyně.

Kromě sociální politiky byla diskutována také politika zdravotní. Zvláštní pozornost byla věnována zdravotnímu systému ČR a jeho udržitelnosti. Hlavní referát s názvem Zdroje veřejného zdravotního pojištění v kontextu epidemie covid-19 přednesl doc. Jan Mertl z Vysoké školy finanční a správní v Brně. Z příspěvku vyplynulo, že epidemie covid-19 zásadně ovlivnila hospodaření zdravotních pojišťoven na straně příjmů i výdajů. Ve vazbě na makroekonomický vývoj došlo k významné úpravě platby ze státního rozpočtu a změně poměru mezi uvedenými dvěma zdroji. Docent Mertl uvedl, že s cílem omezení posunového efektu je žádoucí vrátit se po odeznění epidemie k racionalizaci nastavení zdrojů systému, kdy od roku 2016 bylo patrné zpravidelnění valorizace částky na jednoho státního pojištěnce.

O zdravotnictví následně hovořil i proděkan pro studium NF VŠE doc. Miroslav Ševčík ve svém vystoupení s názvem Poznámky ke Covidismu. Doc. Ševčík upozornil na mnohdy zkreslené mediální výstupy o covidu-19. Vládní reprezentace a také novináři prý selektivně citují jen určité studie s cílem omezit společenský a ekonomický život země. Takřka zcela opomíje-

ny jsou ale podle něj vyjádření a odborné studie odborníků, kteří covid-19 prezentují v dalších souvislostech a komplexně. „Covid-19 bezpečí je závažně omezením a nelze ho podceňovat. Veřejnost však má mít přístup k objektivním informacím, aby se mohla zodpovědně rozhodovat o vakcinaci, léčbě a obecně o svém životě," uvedl doc. Ševčík.

O své zkušenosti se následně v diskusi podělili další vědci, přední politici, představitelé odborů či odborníci z praxe – sociálních a pedagogických zařízení.

Velmi zajímavou sekcí byla Zaměstnanost, kde hovořili Mgr. Jaroslava Rezlerová, generální ředitelka ManpowerGroup, Josef Středula, předseda Českomoravské konfederace odborových svazů, a Ing. Jiří Horecký, Ph.D., z Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR. Účastníci se shodli, že Česká republika není připravena na proměny trhu práce, které nás nepochybně čekají. „Nejsme státem 21. století, nýbrž 20. století," prohlásil Josef Středula. Podle Jaroslavy Rezlerové mají zaměstnavatelé pozitivní očekávání z budoucnosti a chtějí nabírat nové zaměstnance, těch je však nedostatek. Podle hlavního partnera konference, skupiny Moore Czech Republic, je nutné více se věnovat systému dalšího vzdělávání v České republice. „S ohledem na probíhající technologické změny v průmyslu i službách, je nutné přivést na trh práce nové typy profesí. To vyžaduje vybudování kvalitního systému celoživotního vzdělávání, ve kterém priority musí primárně určovat zaměstnavatelé," konstatoval Ing. Radovan Hauk, partner Moore Czech Republic. NF VŠE proto ve spolupráci s Moore, odbory a dalšími aktéry začátkem

roku 2022 naváže na podnětnou konferenční diskusi speciálním kulatým stolem.

Následovaly vědecké příspěvky zabývající se sociální politikou. Řešena byla budoucnost penzí (doc. Marek Loužek a prof. Jaroslav Vostatek) či pracovní neschopnost v době pandemie covidu-19 (dr. Karina Kubelková a dr. Lucia Bartůsková). Slovenskou republiku reprezentoval dr. Roman Klimko z NF Ekonomické univerzity v Bratislavě. Účastníci z dalších zemí se z důvodu pandemických omezení omluvili.

Následovala sekce odborníků z praxe, kde o významu praktické sociální práce v nelehkém období pandemie diskutovali Ing. Luboš Hovorka z AHC, a.s., Ing. Milan Johanis, ředitel Vyšší odborné školy sociálně právní, a psycholožka Mgr. Kateřina Halfarová. Všichni přítomní se shodli na tom, že sociální práce významnou měrou napomáhá ke zvládnání covidové krize. Sociální péče, vzdělávání sociálních pracovníků a krizové poradenství musejí fungovat covidu navzdory.

NF VŠE v Praze začala připravovat další ročník konference Sociální politika 2022. Organizátoři děkují hlavním partnerům, kterými byly společnosti Moore Czech republic a Česká pojišťovna. Podrobné informace a fotogalerie z akce jsou na webu www.socialni-politika.cz.

Mgr. Vladimír Barák (vladimir.barak@vse.cz) působí na Katedře hospodářské a sociální politiky Národohospodářské fakulty Vysoké školy ekonomické v Praze (Department of Economic and Social Policy, Faculty of Economics, University of Economics), Nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3, Česká republika.

Sociální solidární ekonomika

Jiří Silný – Karolína Silná

Článek seznamuje se vznikem a obsahem pojmu sociální solidární ekonomika a stručně představuje současné světové i české aktivity, které o sociální solidární ekonomice šíří povědomí. Autoři ji prezentují jako koncept schopný udržitelně zajišťovat základní potřeby a přispívat k sociální soudržnosti a ekologické odolnosti.

Sociální solidární ekonomika (SSE) je relativně nový koncept, který spojuje tradice počátku sociálního podnikání družstev v 19. století, anarchistické zkušenosti solidární komunitní ekonomiky i podněty katolické sociální nauky a teologie osvobození. Rozmanití aktéři SSE sdílejí základní principy demokratické a ekologicky udržitelné ekonomiky zaměřené na uspokojování potřeb, nikoli na generování zisku. Hnutí usiluje o systémovou změnu, ale neprosazuje jedinou správnou cestu k ní. SSE nachází podporu na úrovni států i mezinárodních institucí.

Název sociální solidární ekonomika, který je už běžně používán v zahraničí, po-

zvolna proniká i do českého prostředí. SSE je dnes důležitým tématem na úrovni OSN¹, kde je spojena s Cíli udržitelného rozvoje. Sociální solidární ekonomice se věnuje i Mezinárodní organizace práce² nebo OECD³.

Kořeny tohoto konceptu sahají až do první poloviny 19. století, kdy se objevil označení **sociální ekonomika**. Poprvé použil výraz „économie sociale“ Charles Dunoyer v roce 1830 a ve Francii sídlila také první mezinárodní společnost pro studium tohoto typu hospodaření (založil ji Le Pley v roce 1854). Jako první sociální podniky se obvykle chápou družstva (první založeno 1844 v severoanglickém Rochdale)

a společnosti vzájemné podpory a důraz je kladen na společné vlastnění. Toto socializující chápání pojmu je běžné ve francouzském nebo španělském jazykovém prostředí dodnes.

V anglicky mluvících zemích se používání výrazu „social economy“ ustálilo ve smyslu ekonomických aktivit v tzv. sociálním sektoru – v péči, zdravotnictví, podpoře znevýhodněných atp. Do tohoto konceptu patří i dělení společnosti na sektory – sociální ekonomika patří do třetího sektoru označujícího aktivity a organizace občanské společnosti charakterizované jako nevládní a neziskové.⁴ Takové pojetí se v rámci společenské transformace prosadilo i u nás.

V praxi se často chápání sociální ekonomiky zužuje na integrační sociální podniky, které vytvářejí pracovní místa pro osoby se ztíženým přístupem na trh práce. Tak je také přednostně nastavena podpora příslušných projektů. Ale i u nás se teoreticky mluví o trojím prospěchu sociální ekonomiky – ekonomickém, sociálním a environmentálním. Právně je sociální podnikání definováno jen u sociálního družstva, ale jako de facto sociální podniky mohou fungovat i spolky, církevní právnické osoby, veřejně prospěšné společnosti, nadace, instituty, další družstva nebo i společnosti s ručením omezeným. V řadě zemí je sociální podnikání chápáno šířeji a těší se podpoře ze strany státu (i Slovensko má od roku 2018 zákon o sociálním podnikání) a sociální podniky tvoří významnou součást ekonomického a sociálního života.

Výraz **solidární ekonomika** použil poprvé španělský anarchistický publicista Felipe Alaize v roce 1937 v době občanské války. V oblastech ovládaných anarchisty tehdy vznikaly dělnické a rolnické kolektivy, které hospodařily podle principů solidarity, sdílení a demokratické participace. Tyto pokusy byly zlikvidovány po vítězství fašistů. Ale i dnes patří Španělsko k zemím s velkým podílem družstevnictví a dalších forem sociální solidární ekonomiky včetně světoznámé družstevní korporace Mondragon.

Pojem solidární ekonomika se znovu objevil po několika desetiletích v Latinské Americe, která je v hledání alternativ k postkoloniálním a neoliberalním ekonomikám obzvláště plodná. V roce 1982 psal o solidární ekonomice člen kolumbijského družstevního hnutí Jorge Schoster a v témže roce mluvil o „ekonomii solidarity“ při své návštěvě kontinentu papež Jan Pavel II. To ukazuje, že přemýšlení o SSE má jeden ze zdrojů i v katolické sociální nauce, kterou v tomto směru rozvíjí i současný papež. Široce známým učinil pojem chilský autor Luis Razeto svou knihou „Solidární ekonomika a demokratizovaný trh“⁵ z roku 1984.

O deset let později už se dá mluvit o globálním hnutí. V roce 1997 se v Limě v Peru sešlo 275 účastníků z 30 zemí, kteří se chápali jako reprezentanti solidární ekonomiky. Zastoupena byla lidová hnutí (grassroots), organizace farmářů, původních obyvatel, žen, mládeže i komunity, družstva, sdružení mikropodniků, církevní, nevládní, ekologické organizace, rozvojové sítě. Součástí byly i skupiny sociální ekonomie. Společně vydaly Límskou deklaraci⁶, která představuje solidární ekonomiku jako alternativu k dosavadnímu modelu rozvoje, který „ničící planetu a generuje chudobu a vyloučení“.

Na konci devadesátých let se paralelně ve Francii a v kanadském Quebecu tvoří koncept propojení sociální a solidární eko-

nomiky, zprvu ještě jako dvou různých forem, což bylo vyjadřováno spojkou a. Vzhledem k tomu, že prakticky šlo o splynutí dvou v sobě velmi rozdílných proudů, vedlo to k přijetí společného označení sociální solidární ekonomika, které zahrnuje nejrůznější formy společného hospodaření zaměřeného na uspokojování potřeb, nikoliv na maximalizaci zisku. Kromě typů organizací vyjmenovaných v Límské deklaraci jiné seznamy přidávají družstevní bydlení, výměnné obchody, organizace migrantů, neformální péči, sousedskou výpomoc, alternativní měny apod. Jedna z volných definic uvádí, že „bez ohledu na to, kde to je nebo jak to vypadá“ sdílejí aktéři SSE společné hodnoty, jak jsou vyjádřeny v Chartě RIPESS⁷:

- **rovnoprávné rozhodování:** každý se může smysluplně podílet na rozhodování, aniž by názor nebo status jedné osoby měl větší váhu než kdokoli jiného. To se často uvádí jako „participativní demokracie“ a může být praktikováno různými způsoby;
- **aktivní vystupování proti všem formám útlatku:** zahrnují imperialismus a kolonizaci; rasovou, etnickou, náboženskou, třídní, LGBTQ+ a kulturní diskriminaci; a patriarchát. Každý má být schopen hrát aktivní roli ve společnosti, bez ohledu na rasu, třídu, gender nebo jakoukoli jinou součást své identity;
- **ekologická udržitelnost:** příroda a životní prostředí nejsou chápány jako něco, co lidé vlastní nebo vykořisťují. Každý usiluje o to spoluvytvářet udržitelné alternativy k naší extraktivní a zhoubné ekonomice;
- **jednání v solidaritě:** aktivně podporovat, udržovat a prosazovat spolupráci, sdílení, reciprocitu, altruismus, lásku a péči proti individualismu, soutěživosti a rozdělování;
- **péče o různorodost přístupů:** k uspokojení našich potřeb vedou rozmanité cesty s ohledem na situaci, v které jednáme, a neexistuje jediná „správná“ cesta jak vytvořit spravedlivý a udržitelný svět;
- **systémová změna:** spotřebitelská odpovědnost a zlepšování vlastních organizací je důležité, ale nestačí to. K vytvoření světa, který stojí na uvedených hodnotách, potřebujeme společně pracovat na transformaci systémů, které dnes tyto hodnoty maří.

Integrační proces založený na sdílení těchto hodnot vedl k ustavení Mezinárodní sítě pro podporu sociální solidární ekonomiky (zkratka RIPESS podle francouzského názvu) v prosinci 2002. RIPESS je síť kontinentálních sítí s desítkami členských organizací.⁸ Z České republiky jsou členy RIPESS Europe Ekumenická akademie a Družstvo Fair & Bio.

Ekumenická akademie se dlouhodobě věnuje právě neformálnímu vzdělávání

v oblasti SSE, odpovědné spotřeby nebo potravinové suverenity. Společně s RIPESS Europe a dalšími partnery nejen ze střední Evropy vyvíjí vzdělávací programy a materiály, které pomáhají šířit povědomí o SSE a jsou dostupné i v českém jazyce. Kromě základních informací o SSE a vysvětlení, proč jinou ekonomiku potřebujeme, představují tipy, rady a návody, jak zahájit iniciativu nebo podnik SSE, jak budovat komunitu, co je třeba brát v potaz a na co si dát pozor. Poskytují také konkrétní a praktické ukázky fungujících příkladů SSE. Materiály mají sloužit i dalším lidem aktivním v oblasti neformálního a formálního vzdělávání, kteří chtějí zahrnovat aspekty SSE do své práce. Důležitou oblastí, kde je třeba informace o SSE ve větší míře šířit, je odborné vzdělávání a příprava. Zahrnovat do vzdělávání a profesního rozvoje (nejen) mladých lidí myšlenkové a postojevé rámce, které začleňují alternativní socioekonomické modely, je základem pro rozvoj SSE a potřebnou proměnu ekonomiky nejen u nás.

V rámci formálního vzdělávání nabízí některé vysoké školy obory nebo kurzy v oblasti sociální ekonomiky. Nově otvírá Vysoká škola obchodní v Praze bakalářský prezenční studijní program **Lokální a globální ekonomika**, který se zaměří na témata, jako jsou lokální ekonomika, občanská participace a ekonomická demokracie, potravinová suverenity, nové formy spolupráce a sdílení s využitím progresivních technologií typu 3D tisk, decentralizované zdroje apod. Tím se u nás asi nejvíce blíží konceptu SSE⁹.

Narůstající krizové jevy jako, jsou ekonomické krize, devastace životního prostředí, nerovnost a zdravotní rizika, ukazují potřebu ekonomiky, která bude schopna udržitelně zajišťovat základní potřeby a přispívat k sociální soudržnosti a ekologické odolnosti. Hnutí SSE k tomu může nabídnout bohaté zdroje zkušeností a inspirace.

Vzdělávací materiály k tématu sociální solidární ekonomiky naleznou zájemci například na webových stránkách Ekumenické akademie: www.ekumakad.cz.

Článek vznikl jako součást projektu Employ Social Solidarity Economy financovaného Evropskou unií v rámci programu Erasmus+.

- 1 UN Agency Task Force on Social and Solidarity Economy: Social and Solidarity Economy and the Sustainable Development Goals, dostupné z: <https://unsse.org/sse-and-the-sdgs>. Všechny zde uvedené linky jsou ověřeny k 10. 12. 2021.
- 2 International Labour Organisation: Social and Solidarity Economy, dostupné z: https://www.ilo.org/global/topics/cooperatives/news/WCMS_546299/lang-en/index.htm
- 3 OECD pořádala v září 2021 velkou mezinárodní konferenci s názvem The Social and Solidarity Economy: From the Margins to the Mainstream. Bližší informace jsou dostupné z: <https://oecd-events.org/social-and-solidarity-economy/?search-text=&page=1>

- 4 Poirier, Yvon: Social Solidarity Economy and related concepts Origins and Definitions: An International Perspective, Quebec, 2014, dostupné z: https://www.socioeco.org/bdf_fiche-document-3293_en.html
- 5 Razeto Migliaro, Lousi: Economía de solidaridad y mercado democrático, Programa de Economía del Trabajo, Academia de Humanismo Cristiano, Santiago de Chile, 1984.

ThDr. Jiří Silný
(jjirilny3@gmail.com) je pedagog a publicista aktivní v několika nevládních organizacích a družstvech.

- 6 RIPESS marks 20th anniversary of Lima Declaration, dostupné z: <https://www.solidarityeconomy.coop/2017/08/celebrating-20-years-of-ripests>. Existuje ještě jiná Limská deklarace, která se zabývá audity.
- 7 Charta RIPESS je dostupná zde: <http://www.ripests.org/what-is-sse/what-is-social-solidarity-economy/?lang=en>
- 8 Další informace o SSE a RIPESS: Nardi, Jason: Ripess je síť pro sociální a solidární ekonomiku, In:

Bc. Karolína Silná
(karolina@ekumakad.cz) je ředitelkou neziskové organizace Ekumenická akademie, z. s. (Ecumenical Academy), Sokolovská 327/29, 186 00 Praha, Česká republika.

- Co přinesla konference Lokální a družstevní způsoby hospodaření jako progresivní vize, sborník příspěvků, Nadace Rosy Luxemburgové, Praha, 2018, dostupné z: http://alternativazdola.cz/wp-content/uploads/2020/03/sbornik-konference_lokalni-a-druzstevni-zpusoby-hospodareni_rijen2018.pdf
- 9 Představení studijního programu Lokální a globální ekonomika, Vysoká škola obchodní v Praze, dostupné z: <https://www.vso.cz/ma-vlast>

Zaměřuje se na ekonomické alternativy a sociální solidární ekonomiku, dopady klimatické změny a klimatickou spravedlnost, lidská práva a rozvojovou problematiku, odstraňování chudoby a rovnost žen a mužů.

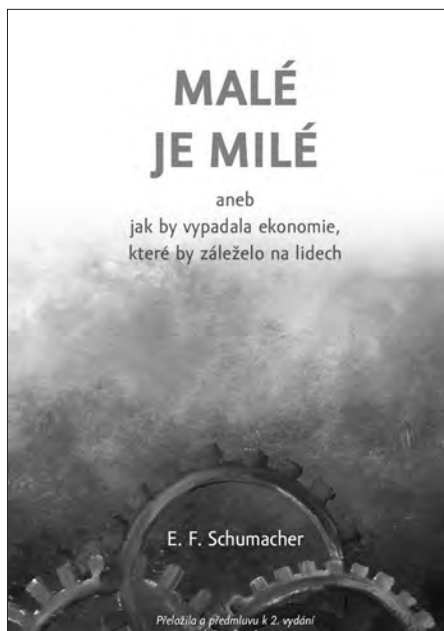
Knihy, které nezestárly

Malé je milé

Jan Keller

Schumacher, Ernst Friedrich: Malé je milé aneb aneb jak by vypadala ekonomie, které by záleželo na lidech. Kořeny: Praha 2021, 231 stran, ISBN 978-80-907974-1-3; 2. české vydání, přeložila a předmluvu k 2. vydání napsala Naďa Johanisová)

Článek připomíná knihu, v níž významný německobritský ekonom Ernst F. Schumacher v roce 1973 jako jeden z prvních poukázal na to, že na hluboké destabilizaci přírodního a klimatického systému má zásadní podíl ekonomický systém založený na neustálém zvyšování spotřeby a jednostranně upřednostňující soukromý zisk. Jan Keller porovnává tehdejší Schumacherovy návrhy řešení zmíněných problémů se současnou unijní Zelenou dohodou pro Evropu. Konstatuje, že Schumacherova stanoviska jsou obtížně slučitelná nejen s konkrétními opatřeními tzv. Zeleného údělu, ale i s celkovou filozofií Evropské unie.

Právě vychází druhé české vydání knihy Ernsta Friedricha Schumachera „Malé je milé aneb jak by vypadala ekonomie, které by záleželo na lidech“. Od publikování anglického originálu nás dělí bezmála půl století. Původem německý ekonom, který prožil většinu života ve Velké Británii a pracovně pobýval v rozvojových zemích mnoha kontinentů, v této knize podal

jednu z prvních analýz globálních problémů a nabídl zcela původní koncepci řešení. Dnes, kdy se oficiálním heslem Evropské unie stalo „ozelenění ekonomiky“, může být zajímavé porovnat Schumacherovo pojetí se současnými projekty.

Východiska jsou velmi podobná. Již počátkem 70. let minulého století Schumacher varoval před závislostí na fosilních zdrojích energie. Šlo mu jak o rychlost jejich čerpání, která je dlouhodobě neudržitelná, tak o znečištění prostředí v nejšířším slova smyslu, které je vedlejším produktem jejich spotřebování. V tomto bodě však shoda končí, dnes doporučovaná řešení nemají se Schumacherovými návrhy vyrůstajícími z jeho životní filozofie prakticky nic společného.

Dnes je hlavní (pokud ne jediný) důraz kladen na technologie, které umožní využívat v rostoucí míře obnovitelné zdroje energie. Také Schumacher byl přesvědčen, že nové technologie představují klíčový prvek v řešení environmentálních problémů. Zároveň upozorňoval na to, že jakkoliv účinná zelená moderní technika nevyřeší všechno, pokud nedojde ke změně měřítka, v jakém se naše produkce a spotřeba odehrává. Sebezelenější technologie toho vyřeší jen málo, jestliže bude zboží produkováno ve velkém rozváženo na co nejdelší vzdálenosti, aby tam mohlo být ve velkém konzumováno.

Je třeba zdůraznit, že Schumacher rozhodně nehoroval pro snižování spotřeby kamsi na hranici nedostatku. Pouze byl přesvědčen, že výrobní a spotřební celky by měly být v takovém rozsahu, aby to nepřevyšovalo regenerační schopnosti přírody. V přírodě a v jejím růstu se vždy projevuje určitá míra, naproti tomu technika má tendenci jakoukoliv míru překračovat.

Pro Schumachera bylo nepředstavitelné, že by se Evropa mohla soustředit na řešení ekologických problémů pouze ve svém rámci. Jeho zkušenosti ze zemí světového Jihu mu ukázaly, že bohaté země deformují vývoj všech ostatních. Nejde o to, že by zahraniční pomoc byla nedostatečná, je však špatně nasměřována. Do rozvojových zemí jsou dodávány technologie náročné na kapitál a na energetické vstupy. V důsledku toho se v těchto zemích rozmáhá „podvojná ekonomika“. Společnost se štěpí do dvou skupin se zcela odlišným způsobem života a s nesrovnatelnými příjmy. Zhruba 15 % obyvatelstva je umístěno v modernizovaném sektoru soustředěném v jednom nebo dvou velkých městech. Zbytek žije na venkovské periferii, odkud se snaží odejít do velkých měst. To vede ke „vzájemné otravě“ – rozvoj velkoměst ničí ekonomickou strukturu venkova a venkov se mstí masovou migrací do velkoměst, na jejichž předměstích nově přichází po generace živoří. V době, kdy na Zemi žila zhruba